

WATER ALS BRON EN BEDREIGING

Serie Water

Waterstromen en woestijnen

Water is het element dat centraal staat in deze korte serie diensten. Water als bron van leven, als reiniging en verfrissing, en ook water als bedreiging. In vele Bijbelverhalen komt water terug als belangrijk symbool. In het scheppingsverhaal wordt het water op twee manieren geordend. Op de tweede dag scheidt de Eeuwige het water van beneden van het water van boven in het hemelgewelf. Op de derde dag scheidde Zij de watermassa's van beneden van het droge land, dat Zij aarde noemde. Op dat droge land ontkiemde onmiddellijk jong groen, zaaddragende planten en vruchtdragende bomen. De eeuwige scheidt orde, zodat 'leven' mogelijk is. En de mens krijgt uiteindelijk, als laatste geschapen, de taak voor dat alles te zorgen. Mens zijn is immers, als God zelf zijn, naar zijn beeld en gelijkenis. De mens kan pas leven als de onderliggende orde er is.

Aarde, mag ik bij je wonen?

Een paar maanden geleden werd ik midden in de nacht wakker. Ik had gedroomd dat ik een kinderboek aan het schrijven was, met mooie illustraties er bij. De droom was verrassend helder. De titel was 'Aarde, mag ik bij je wonen? Het verhaal ging over drie kinderen die door de ruimte zweefden, en een plek zochten om te wonen. Zij raakten in gesprek met moeder aarde, die hen welkom heette en stap voor stap uitlegde dat alles op aarde met elkaar verbonden was, en dat een belangrijke voorwaarde om op aarde te leven is, dat je aan die verbondenheid wilde deelnemen. Dat je je telkens weer zou moeten herinneren dat je zelf levenskracht en zorg ontvangt van andere soorten, van het water en de grond, en dat je daarvoor ook zorg en levenskracht terug wilde geven. De aarde is een gemeenschappelijk huis. De kinderen trokken rond over de aarde en zagen hoe alle leven bestond uit ontvangen en geven. En dat daarin de grootste vreugde ontstond die ook samen gevierd werd.

De zorg van jongeren

Elke nieuwe generatie kijkt als voor het eerst naar te situatie op de aarde, en zoekt naar een hoopvol perspectief voor het eigen leven. In onze tijd is dat niet gemakkelijk, hoe veerkrachtig je ook bent. Leerlingen en studenten die zich zijn gaan verdiepen in de klimaatcrisis vertelden mij dat ze er depressief van werden. Het blijkt allemaal zo erg, dat je niet kun begrijpen dat iedereen gewoon maar voortleeft, alsof wij volwassenen allemaal onder invloed zijn van een of andere verdovend middel. Alsof wij met zijn allen zo verslaafd zijn aan ons normale patroon dat we niet kunnen zien welke schade onze collectieve levenswijze aanricht. Deze jongeren gaan de straat op en halen hun hoop uit het samen opkomen voor een beter klimaatbeleid. Als moderne Habakuks wijzen zij ons er op dat het leven op de planeet op het spel staat. Dat er geen planeet B is. Dat we al sinds de jaren zeventig weten dat er grenzen zijn. Dat met de natuur niet onderhandeld kan worden over hoeveelheden vervuiling. Wij willen niet in de situatie terechtkomen die John Lancaster beschrijft in De Muur, waar de jonge generatie niet meer kan praten met de ouderen, die het verknald hebben.

Alles is verbonden

Leven op aarde is op vele manieren verbonden. Daar komen we steeds meer achter. Opwarming van de aarde is niet alleen maar een stijging in temperatuur. Het zorgt voor zeespiegelstijgingen, toename van orkanen, veranderingen van golfstromen in de oceanen, klimaatontregeling, snelle toename van gassen in de atmosfeer, die kwetsbare laag die leven mogelijk maakt. Toename van Chaos, afname van orde. De scheiding water en land staat op het spel. De scheiding tussen waters van boven en beneden raakt ontregeld. Droog land wordt op sommige plaatsen zo droog dat boeren en boerinnen in landen als Kenia machteloos toekijken hoe ze steeds verder moeten lopen met hun koeien om ze te drinken te geven. De

koeien geven minder melk. De gemeenschap leidt er onder dat iedereen in een overlevingsmodus komt. Wanhoops-psalmen klinken elke dag. Vanwaar komt onze redding? Mensen in grote steden als Chennai de zesde stad van India, Kaapstad in Zuid Afrika hebben jaarlijkse droogteperiodes die de drinkwaterbekkens doen opdrogen. Per trein worden watervoorraden aangevoerd om te drinken en te wassen. De prijs van dat water stijgt. Veel steden liggen in rivierdelta's en zien het stijgende water dat het leven in de stad bedreigt. Zij zien de vervuiling van het water, met plastic en chemicaliën. De bewoners hopen dat het goed komt. Steden als Jakarta en Miami zakken langzaam weg in de zee. Waar kunnen de mensen naartoe? Regeringen van eilandbewoners zijn bezig met het opkopen van land in andere delen van de wereld, omdat binnen twintig jaar hun eigen eilanden onder water verdwijnen. Nu al moeten ze voedsel importeren omdat het eigen land aan het verzilten is en te weinig opbrengt om alle monden te voeden. (Kadir van Lohuizen heeft dit prachtig gedocumenteerd in Na ons de zondvloed)

Waarschuwing van de profeet

Ik begin te klinken als Habakuk in zijn tweede hoofdstuk: O wee, o wee... Habakuk ziet hoe het mis gaat met zijn volk. Hoe eerst de Chaldeeën komen plunderen, en vervolgens het water. Hij schrijft het toe aan het ontrouw zijn van de mensen. Dat ziet hij om zich heen. Er wordt misbruik gemaakt van mensen, van het land. Mensen brengen alleen zichzelf in veiligheid en bekommeren zich niet om de ander. Er wordt geweld gepleegd tegen de Libanon. Zien we hier al vormen van ecocide, vernietiging van de natuur? De profeet hoopt dat de eeuwige mild zal zijn, maar ziet ook dat het onvermijdelijk is. Er moet iets wezenlijk veranderen, net als in onze tijd. Net als de profeten hoop ik dat de onheilsvisioenen van de klimaatcrisis niet uitkomen. Dat de waterstromen niet komen, de zeespiegelgeen zeven meter stijgt.

Een lege stoel aanschuiven

Veranderen begint met geloven dat het kan, en zin heeft, zoals Jan Terlouw laat zien in zijn boek 'het hebzuchtgas'. Daarin doet een ondernemer in kolen het voorstel om bij besprekingen over belangrijke zaken voortaan altijd een lege stoel aan tafel bij te schuiven. Dat is de stoel voor de mensen die er nog niet zijn, voor de toekomstige generaties. Misschien moet je daar alle stemlozen, namelozen bij voorstellen. Ook de vissen in de zee, de eencelligen die diep in onze bodem het water zuiveren, de oerbossen die gevolgen ondervinden van onze keuzes. Dat kan helpen om ons doen weer te verbinden met principes waarvan we weten dat ze het leven behoeden: eerlijkheid, zorgzaamheid, verantwoordelijkheid. Trouw zijn.

Hoop op toekomst

De schepping waar wij deel van uitmaken is gelukkig ongelofelijk veel complexer is dan wij ons vaak voorstellen. Daar kunnen we ook onze hoop op vestigen, en alles op alles zetten om te veranderen. Wij bezingen hier vaak dat de Eeuwige niet wraakzuchtig of straffend is, maar zorg en liefde heeft voor de gehele schepping, niet laat varen het werk van zijn handen. Onze uitdaging blijft om daarin op hem of haar te gaan lijken. Wij zijn afhankelijk van de orde, zijn niet los verkrijgbaar. Verantwoordelijkheid nemen voor ons gemeenschappelijk huis is ons eigen belang. Vanuit liefde en trouw zijn wij in staat verantwoordelijkheid te nemen voor de impact van onze consumptie op de levenskwaliteit voor mensen, dieren, planten en landschappen buiten ons directe blikveld. Voor onze jeugd, en voor de nog ongeborenen die vlak voor hun geboorte vragen aan moeder aarde: 'Aarde, mag ik bij jou wonen?' Als wij leren trouw te zijn, leren onszelf te begrenzen uit liefde, dan is er hoop op toekomst.

Marcel Elsenaar

We lazen Habakuk 3: 8-19 & John Lanchester: De Muur (fragment)

Marcel Elsenaar is te bereiken via 'lt@dominicusamsterdam.nl' ('tav Marcel Elsenaar')